ეკონომიკური ინჟინერინგი სოფლის მეურნეობასა და უძრავ ქონებაში

აგრარული საწარმოს კონკურენტუნარიანობა

დალი სილაგაძე
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISE

Dali Silagadze
Akaki Tsereteli State University

RESUME

The competitiveness of Georgian agriculture in the foreseeable future is primarily related to primary production. In this field, Georgia has a number of advantages, the realization of which is not directly related to the state policy in the field.

The aim of the paper is to determine the competitiveness of an agricultural enterprise. Georgia has always been a country producing agricultural products, in which it had an advantage due to its natural and economic resources, therefore, from the point of view of competitiveness, the market of agricultural products plays an important role for Georgia

Thus, agricultural competitiveness is critical to Georgia's sustainable economic development, which means it requires investment in improving production, processing, compliance with international market standards, and improving supply chain efficiency.

Key words: Competitiveness, Agricultural Products, Consumer, Quality.

* * * *

მსოფლიო გამოცდილება გვიჩვენებს რომ უპირატესობა უნდა მიენიჭოს პროდუქციისა და მომსახურების მწარმოებლურობის ზრდას, რაც განაპირობებს კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას. კონკურენტუნარიანობა აღარ განიხილება ერთი საწარმოს ან დარგის დონეზე, პირიქით, ძალიან დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის კვლევას. ამ მიზნით მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი აქვეყნებს ყოველწლიურ ანგარიშებს, ასევე შექმნილია კვლევითი ცენტრები, რომლებიც იკვლევენ კონკურენტუნარიანობის სხვადასხვა მეთოდოლოგიურ ასპექტებს.

აქედან გამომდინარე თუ განვიხილავთ გარკვეული პროდუქციის ან მომსახურების რეალიზაციის ზრდის საკითხს, ამის მიღწევა შეუძლებელი იქნება რეალური კონკურენტუნარიანობის არარსებობის პირობებში.

საქართველო ყოველთვის იყო აგრარული პროდუქტების მწარმოებელი ქვეყანა რაშიც მას, გამომდინარე ბუნებრივი და ეკონომიკური რესურსებიდან, ჰქონდა უპირატესობა, ამიტომ კონკურენტუნარიანობის თვალსაზრისით განხილვისას საქართველოსათვის მნიშვნელოვან როლს ასრულებს აგრარული პროდუქციის ბაზარი.

მომხმარებლები უპირატესობას ანიჭებენ ადგილობრივ პროდუქციას თუმცა ბოლომდე დადებითად არ აფასებენ მის ხარისხსა და წარმოების ტექნოლოგიების განვითარებას.

გარდა ღვინის პროდუქციისა რამდენიმე ადგილობრივი წარმოების პროდუქტმა უკვე ნაწილობრივ ჩაანაცვლა იმპორტირებული კონკურენტები. მათ შორის:

„კავკაზპაკ"-მა იმპორტირებული შესაფუთი მასალები ქართულით ჩაანაცვლა კომპანია „კავკაზპაკმა" ევროკავშირის CreditLine-ით 510 ათასი დოლარის კრედიტი აიღო და ამ თანხით ენერგოეფექტური დანადგარები შეიძინა. ევროპული სტანდარტის დანადგარებით კომპანია ერთჯერად შესაფუთ მასალებს აწარმოებს.

რასაც ადგილობრივი რძის, კვერცხის მწარმოებლები, სუპერმარკეტები და საკონდიტრო საწარმოები პროდუქციის ჩასალაგებლად იყენებენ.

ეს სეგმენტი მთლიანად იმპორტულ შესაფუთ მასალებს ეკავა, 80% თურქეთიდან იყო შემოტანილი, დანარჩენი აღმოსავლეთ ევროპიდან. რძის პროდუქტების მწარმოებლებს მაწვნის, არაჟნის ყუთების თავსახურები ადრე სომხეთიდან შემოჰქონდათ. დღეისათვის ამ მასალით უკვე კავკაზპაკი ამარაგებთ. ასევე კომპანია ამზადებს სატორტე ყუთებს. ყველა საკონდიტრო ამჟამად მათ პროდუქციას იყენებს. მათაც ადრე მასალის 75-80% თურქეთიდან შემოჰქონდათ, ნაწილი- უკრაინიდან. იმპორტი ამ სეგმენტშიც თითქმის მთლიანად ჩანაცვლდა. ასევე მათ მიერ მზადდება სასალათე და სხვა სახის კონტეინერები: ხილის, ბოსტნეულის ჩასალაგებლად. ამ მიმართულებით იმპორტი უკვე 50%-ით ჩანაცვლებულია.

მარნეულის სასურსათო ქარხნის უგემრიელესი მჟავეული, ტკბილეული, საწებლები და ტომატისგან დამზადებული სხვადასხვა პროდუქცია გამორჩეულია იმ თვალსაზრისით, რომ ის მხოლოდ ადგილობრივი ნედლეულისგან მზადდება და მისი ძირითადი მომწოდებელი პარტნიორი კომპანია «მარნეული

აგროა», დანარჩენ ნედლეულს კი ასევე საქართველოდან, მოსახლეობისგან იბარებს. ყოველწლიურად ხდება ახალი ულტრათანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვა. აღსანიშნავია, რომ 100%-ით ქართულმა პროდუქტმა, რომელიც ევროპული სტანდარტების მქონე დანადგარებითაა აღჭურვილი, 50-ზე მეტი დასახელების ქართული ნედლეულისგან დამზადებულ, ნატურალურ და გემრიელ საკონსერვო პროდუქტს უშვებს უკვე მნიშნელოვნად ჩაანაცვლა იმპორტირებული პროდუქციის მოხმარება ქართულ ბაზარზე. ქარხანა რომელიც ევროპული სტანდარტების მქონე დანადგარებითაა აღჭურვილი, 50-ზე მეტი დასახელების ქართული ნედლეულისგან დამზადებულ, ნატურალურ და გემრიელ საკონსერვო პროდუქტს უშვებს.

თანდათანობით უფრო გამოკვეთილი ხდება საქართველოს კონკურენტული უპირატესობა სოფლის მეურნეობისა და გადამუშავების პროდუქტების გარკვეული დარგების მიმართულებით. ეს უმეტესწილად ეხება თხილისა და მანდარინის ექსპორტს, ასევე ყურძნის პროდუქტების, მათ შორის ღვინის წარმოებას. ამასთან, საკმაოდ ხშირად გაისმის მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ ჯერ კიდევ არ არსებობს სოფლის მეურნეობის პროდუქტების შენახვისა და გადამუშავების საკმარისი სიმძლავრეები, რაც ამ დარგში საქართველოს კონკურენტული უპირატესობის რეალიზაციის შემაფერხებელი ერთ-ერთი უმთავრესი მიზეზია. საქართველო გამონაკლისი პირველადი სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ცალკეული დარგების პროდუქციის გადამუშავების გარდა, კონკურენტულ პოზიციებს არ ფლობს. მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით, სოფლის მეურნეობის გადამუშავების პროდუქტების კონკურენტულობის დადგენა პირველადი წარმოების პროდუქტებთან შედარებით გაცილებით უფრო რთულია, ვინაიდან აქ წარმოებაში უფრო დიდ როლს ასრულებს საერთაშორისო კომპონენტი. ასე მაგალითად, სხვადასხვაგვარი წვენისა თუ კონსერვის დამზადებაში მნიშვნელოვანია იმპორტირებული ინგრედიენტები და ტექნოლოგია. გარდა ამისა, პროდუქციის შენახვასა და დამუშავებაში აუცილებელი კაპიტალური დანადგარებიც ძირითადად უცხოური წარმოებისაა.

მიგვაჩნია კვლევის დასაწყისშივე რამდენიმე მეთოდოლოგიური განმარტების გაკეთება: 1. კვლევის მიზანია სოფლის მეურნეობის გადამუშავების პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის უზოგადესი შეფასება შესაბამისი სახელმწიფო პოლიტიკის მიზანშეწონილობის თვალსაზრისით. სოფლის მეურნეობის გადამუშავების პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის აუცილებელ, მაგრამ არასაკმარის პირობად მიგვაჩნია ნედლეულის შესაბამისი რაოდენობითა და ფასით ქვეყნის შიგნით ხელმისაწვდომობა. 2. კონკურენტუნარიანობა საქართველოს ღია სავაჭრო რეჟიმის პირობებში მხოლოდ საერთაშორისო კონტექსტში მოიაზრება. ამაში ის იგულისხმება, რომ პროდუქციასა და მომსახურებაზე მსოფლიო ფასი მიღებული უნდა იყოს როგორც უპირობო მოცემულობა შიდა ბაზარზეც კი. ეს ფაქტორი ძალზე მნიშვნელოვანია გადამუშავების პროდუქტებისათვის, რომელთა შენახვა-ტრანსპორტირება გაცილებით მეტ მანძილზე და მეტ დროშია შესაძლებელი, პირველადი სოფლის მეურნეობის პროდუქტთან შედარებით. აქედან გამომდინარე, გადამუშავებული სურსათი შიდა და საერთაშორისო ბაზრებზე გაცილებით უფრო მძაფრ კონკურენციას აწყდება უცხოური ანალოგებისგან, ვიდრე ეს პირველადი წარმოების პროდუქტების შემთხვევაშია. აქედან გამომდინარე, თუ ქართული პირველადი წარმოების პროდუქცია ვერ ახერხებს საექსპორტო ბაზრებზე მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვანი პოზიციების მოპოვებას, შესაბამისი გადამამუშავებელი ინდუსტრიის წარმოება კონკურენტუნარიანად ვერ ჩაითვლება. 3. არსებობს ისეთი სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულიც, რომელიც მთლიანად ან თითქმის მთლიანად გადამუშავებული სახით მოიხმარება. 4. საერთაშორისო სავაჭრო კლასიფიკაციით, მინერალური წყლების ექსპორტი მიჩნეულია სურსათისა და სოფლის მეურნეობის პროდუქციის ექსპორტის ნაწილად, თუმცა ის არ შედის სოფლის მეურნეობის პროდუქციის პირველადი წარმოების ნუსხაში. ასევე მნიშვნელოვანია გაირკვეს ის, თუ რა უნდა უძღოდეს კონკურენტუნარიანი სოფლის მეურნეობის პროდუქტების გადამუშავების ინდუსტრიის განვითარებას საქართველოში – შესაბამისი ნედლეულის საკმარისი რაოდენობით მიწოდება, თუ სიმძლავრეების შექმნა, რაც შექმნის მოთხოვნას და შესაბამისად, უბიძგებს ნედლეულის წარმოების ზრდას. კვლევაში გაანალიზებულია საქართველოს პირველადი სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოების კონკურენტუნარიანობა საერთაშორისო კონტექსტში. ასევე შეფასებულია ნედლეულის ცალკეული სახეობების წარმოებისა და მოსავლიანობის დინამიკა და შედარებულია სავარაუდო კონკურენტი ქვეყნების ანალოგიურ მაჩვენებლებთან. დასკვნის სახით გამოყოფილია ის ცალკეული დარგები, რომლებშიც საქართველოს შესაძლოა, გააჩნდეს კონკურენტული პოზიციები. კვლევის მიხედვით, კონკურენტუნარიანობა ამა თუ იმ პროდუქტის წარმოებასა და ვაჭრობაში განისაზღვრებოდა რამდენიმე ფაქტორის კომბინაციით. კერძოდ, მოიცავდა საქართველოს წილს მსოფლიო წარმოებაში, ასევე წარმოების ზრდის ტემპებს დანარჩენ მსოფლიოსთან შედარებით. გაანალიზდა საქართველოს სოფლის მეურნეობის პირველადი პროდუქციის წარმოება, მათ შორის ხილის (ბაღჩეულისა და ციტრუსის ჩათვლით), კაკლოვნების, ყურძნის, ზეთოვანი კულტურების, მარცვლეულის,

რძისა და კვერცხის, ხორცისა და ბოსტნეულის ჩათვლით. ასეთი კლასიფიკაცია შედარებით აადვილებს საქართველოს პოზიციების სხვა ქვეყნებთან შედარებას. ამავე დროს, ამ მეთოდოლოგიით შესაძლებელი იყო საქართველოს კონკურენტუნარიანობის გამოვლენა ინდივიდუალური პროდუქტების დონეზე წინასწარ დადგენილ სასაქონლო ჯგუფებში. ეს მეთოდოლოგია ასევე ითვალისწინებდა საქართველოს კონკურენტული პოზიციის დადგენას კავკასიის, დსთ-ს, ევროკავშირში ახალ შესული ქვეყნების, ევროკავშირის ყველა სახელმწიფოსა და დანარჩენი მსოფლიოს ტენდენციების ანალიზთან მიმართებაში. 1 Competitiveness of Georgian agriculture. 8 groups of products and 30 products. Capacity Development to the Ministry of Agriculture of Georgia, a Technical Assistance Project funded by EU and implemented by FAO. კვლევამ აჩვენა, რომ, ზოგადად, საქართველოს კარგი პოზიციები აქვს მემცენარეობის პროდუქტების წარმოების მიმართულებით, მარცვლეული კულტურების წარმოების გარდა. იგივე შეიძლება ითქვას ზეთოვანი კულტურების წარმოების ანალიზის შედეგებზე. კერძოდ, მზესუმზირის წარმოებისა და ექსპორტის ტენდენციები საქართველოსათვის დანარჩენი მსოფლიოს ტენდენციაზე უარესია. პრაქტიკაში ეს აისახება იმაში, რომ გაყიდვაში არსებული მზესუმზირის ზეთის აბსოლუტური უმრავლესობა საქართველოში უცხოური წარმოშობისაა. რძისა და რძის პროდუქტების წარმოებაში საქართველოში არსებული ტენდენცია აჩვენებს, რომ ჩვენში ამ სექტორის განვითარება ჩამორჩება მსოფლიოს გასაშუალოებული განვითარების ტენდენციას. ამ ქვეყნებში უფრო სწრაფად იზრდება პირუტყვის წველადობა და აქედან გამომდინარე მცირდება რძისა და რძის პროდუქტების თვითღირებულება. კვერცხის წარმოებაში საქართველოს პოზიციები, საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობის თვალსაზრისით, მეტ-ნაკლებად ნეიტრალურია. მაღალია იმპორტზე დამოკიდებულების ხარისხი ღორისა და საქონლის ხორცის შემთხვევაშიც. ასეთ ფონზე, ამ პროდუქციის წარმოებაში კონკურენტულ უპირატესობაზე ლაპარაკი ძალიან რთულია. მართალია, ქართულ ბაზარზე მოქმედებს რამდენიმე გადამამუშავებელი, მაგრამ რთულია იმაზე ლაპარაკი, რომ ისინი წარმოებაში მთლიანად ადგილობრივ ნედლეულს იყენებენ. თუ ზოგად სურათს გავაანალიზებთ, მზა ხორცპროდუქტების ვაჭრობაში მთლიანად დომინირებს იმპორტული პროდუქცია და ეს ტენდენცია დროთა განმავლობაში ადგილობრივი მწარმოებლის სასიკეთოდ არ იცვლება. პროდუქტის ერთადერთი სახეობა ხორცპროდუქტებში, რომელშიც საქართველოს კონკურენტული უპირატესობა გაჩნია, ცხვრისა და თხის ხორცია. მართალია, მსოფლიოს მთლიან წარმოებაში საქართველოს პოზიცია შედარებით უმნიშვნელოა, მაგარამ ცალკეული ხილის ექსპორტისა და წარმოების ზრდის ტემპი საკმარისად დამაიმედებელია.

საინტერესოა საერთაშორისო შედარებები ყურძნის წარმოებაშიც. გასაკვირი არაა, რომ ამ დარგში საქართველო აშკარად გამოკვეთილ კონკურენტულ უპირატესობას ფლობს. აქაც, ისევე, როგორც თხილის შემთხვევაში, მცირეა საქართველოს წილი მსოფლიოს მთლიან წარმოებაში, მაგრამ გამოირჩევა ერთ სულ მოსახლეზე წარმოების შედარებით მაღალი დონით. თურქეთისა და სომხეთის შედარებით მაღალი მოსავლიანობა, სავარაუდოდ, განპირობებული უნდა იყოს ამ ქვეყნების მეტ ორიენტაციაზე სასუფრე ყურძნის ჯიშებზე. მიგვაჩნია, რომ ამ მიმართულებით ჩამორჩენა დასაძლევია და ეს სავსებით შესაძლებელია. საქართველო ნელა, მაგრამ საკმაოდ თანმიმდევრულად იკავებს პოზიციებს საერთაშორისო ბაზრებზე. საყურადღებოა, რომ თანდათანობით იზრდება უცხოეთის ბაზრებზე რეალიზებული ღვინის საშუალო ფასიც.

საქართველოს აშკარად აკლია გადამუშავების ინდუსტრიისთვის საჭირო ნედლეული. მოსავლიანობაში სხვაობა საქართველოსა და თურქეთს შორის ხუთმაგია, ხოლო, ერთ სულ მოსახლეზე წარმოების მიხედვით, მეზობელ სახელმწიფოს საქართველო ათჯერ ჩამორჩება. ასეთ პირობებში, ადგილობრივ ნედლეულზე მომუშავე ინდუსტრია თურქულს კონკურენციას ვერ გაუწევს.

საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულის წარმოების დინამიკის ზედაპირული გაცნობა და მისი შედარება მეზობელ ქვეყნებთან და ქვეყნების მნიშვნელოვან ბლოკთან ცხადყოფს, რომ, გამონაკლისების გარდა (თხილი, ყურძენი და შესაძლოა, ატამი და ვაშლი), საქართველოს არ აქვს შესაბამისი სანედლეულო ბაზა იმისათვის, რომ იგი, საერთაშორისო თვალსაზრისით, კონკურენტუნარიანად ჩაითვალოს.

დასკვნა

საქართველოს სოფლის მეურნეობის კონკურენტუნარიანობა მომავალში, უპირველეს ყოვლისა, პირველად წარმოებას უკავშირდება. ამ სფეროში საქართველოს აქვს რიგი უპირატესობები, რომელთა რეალიზაცია პირდაპირ არ უკავშირდება დარგში გატარებულ სახელმწიფო პოლიტიკას. ასე რომ იყოს, სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული პროგრამების შედეგები უკვე მეტ-ნაკლებად უნდა ასახულიყო, როგორც გადამამუშავებელი ინდუსტრიის, ასევე პირველადი წარმოების შედეგებზე. მეორე – იმისათვის, რომ გადამამუშავებელი ინდუსტრია კონკურენტულად ჩაითვალოს, აუცილებელია ქვეყანას გააჩნდეს კონკურენტული უპირატესობები შესაბამისი ნედლეულის წარმოების სფეროში. საქართველო ამ დარგებში ექსპორტიორი გახდა

მასტიმულირებელი სახელმწიფო პროგრამების ამოქმედებამდე გაცილებით ადრე. ამგვარად, ფართო გაგებით, საქართველო ბევრად უფრო ნაკლებად კონკურენტუნარიანია სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამუშავების სფეროში, ვიდრე პირველად წარმოებაში, საქართველოში წარმოებული ნედლეული, სპეციფიკური სფეროების გარდა, მეტისმეტად მცირეა იმისათვის, რომ აგრარული პროდუქციის გადამუშავების დარგის სტიმულირება, სახელმწიფო პოლიტიკის თვალსაზრისით, გამართლებული იყოს. იმისათვის, რომ გადამუშავების დარგის პოტენციალის რეალიზაციაზე იყოს საუბარი, ნედლეულის წარმოების მრავალჯერადი ზრდა. სახელმწიფო მიზნად ისახავს სოფლის მეურნეობის გადამამუშავებელი მრეწველობის განვითარების სტიმულირებას და ამ გზით დასაქმების ახალი წყაროების შექმნას სოფლად.

ამდენად, სასოფლო-სამეურნეო კონკურენტუნარიანობა გადამწყვეტია საქართველოს მდგრადი ეკონომიკური განვითარებისთვის, რაც ნიშნავს, რომ ის საჭიროებს ინვესტიციას წარმოების გაუმჯობესებაში, გადამუშავებაში, საერთაშორისო საბაზრო სტანდარტებთან შესაბამისობაში და მიწოდების ჯაჭვის ეფექტიანობის ამაღლებაში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს კონკურენტუნარიანობის პერსპექტივების შეფასება სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამუშავების სფეროში ლაშა დოლიძე.

prc.ge/wp-content/uploads/2022/02/economic-policy-visions_act.-6_geo-min_1.pdf

2. http://eugeorgia.info/ru/article/746/kavkazpak-ma-importirebuli-shesafuti-masalebi-qartulit-chaanacvla/

3. http://www.mff.ge/geo/news/marneulis-produqcia